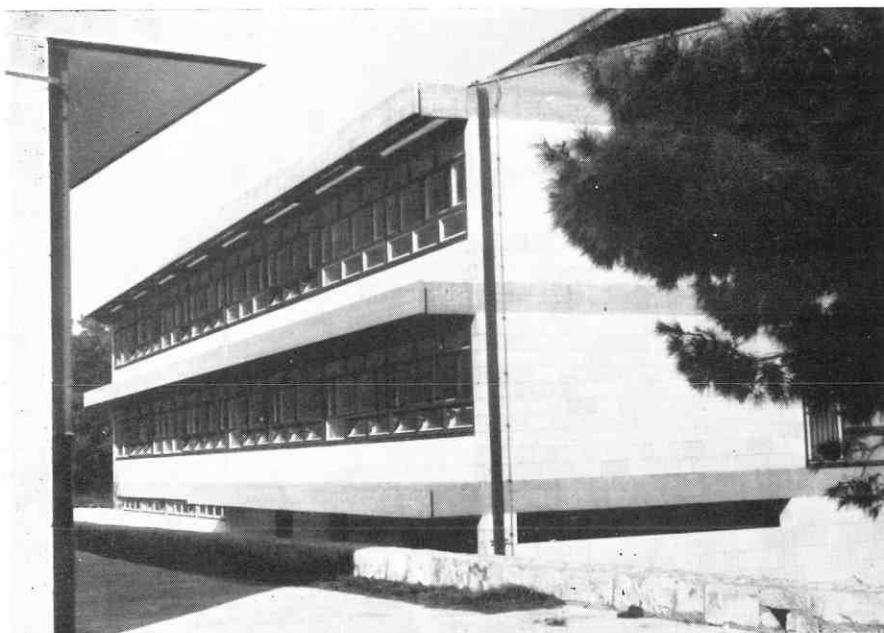


235

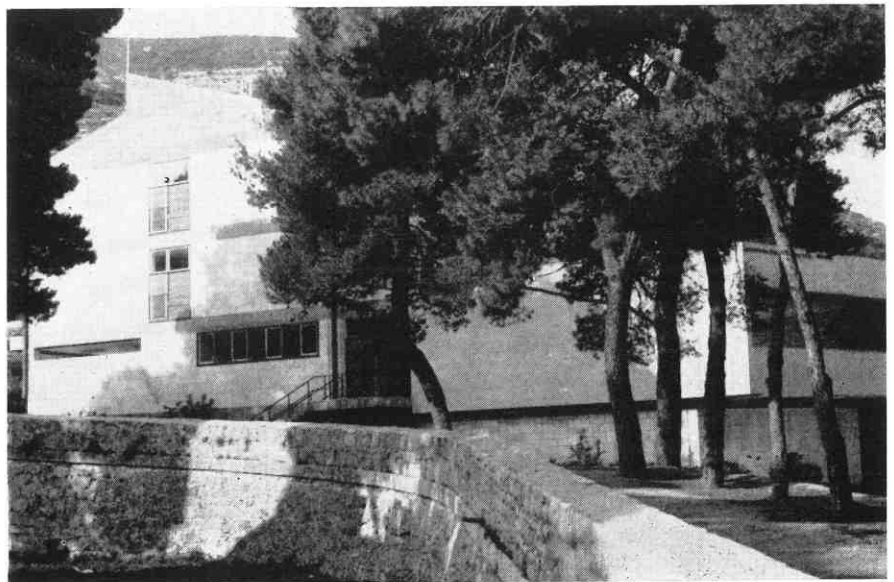
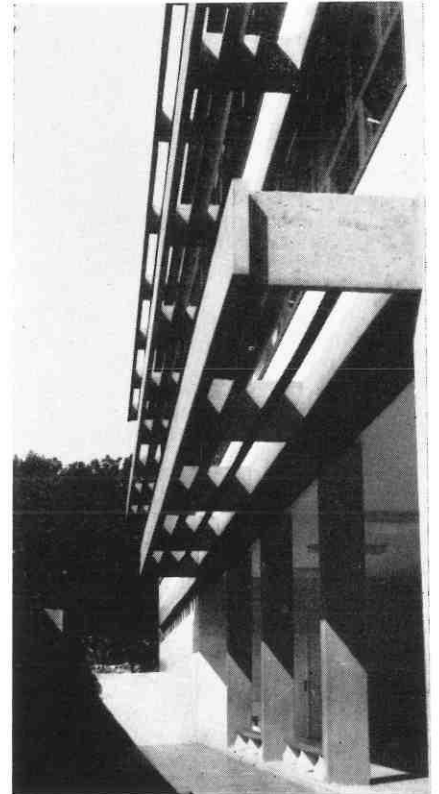
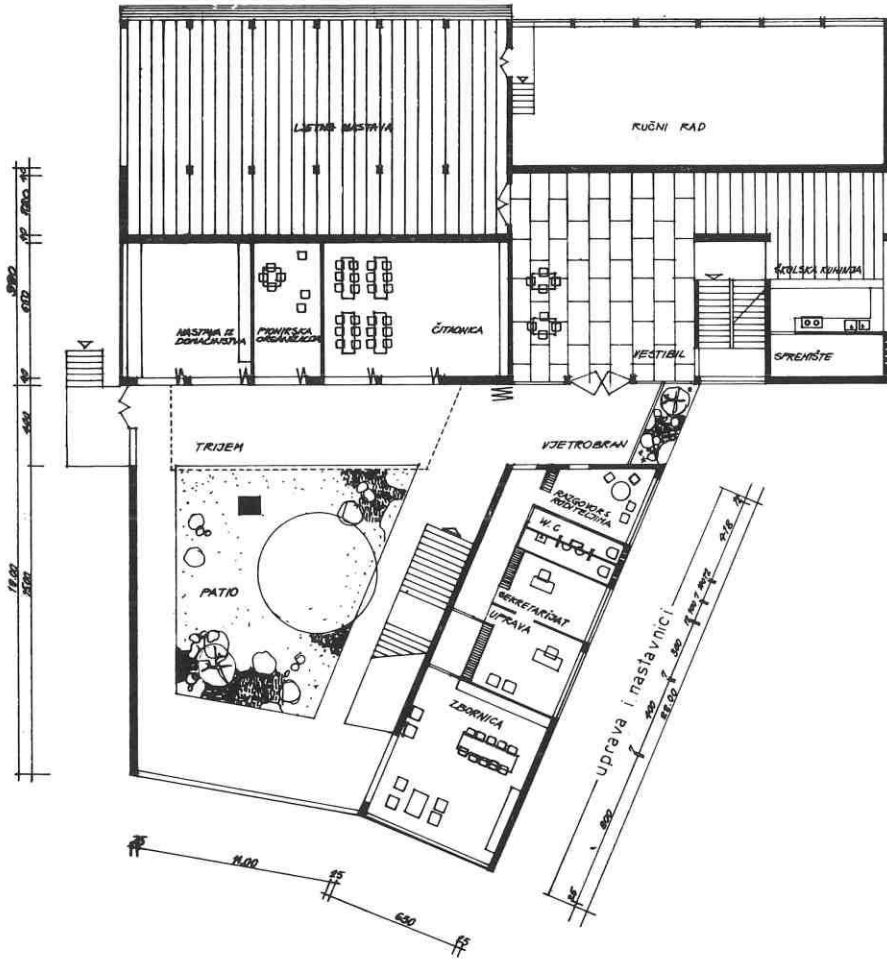
šegviće škola na visu

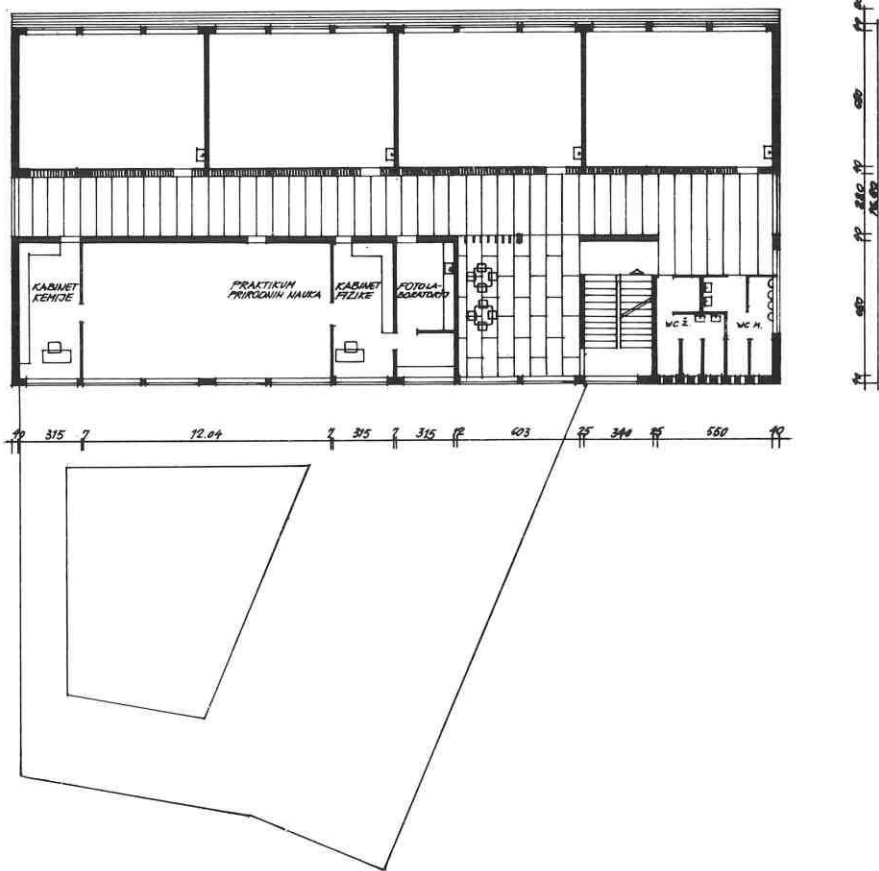
sena gvozdanović-sekulić



Izgradnja škola postala je test suvremene arhitekture. Teoretska podloga, arhitektonsko oblikovanje, tehnika novih građevnih metoda i problem ekonomičnosti — sve se to zrcali u izgradnji škola, u jednom od najurgentnijih i najprivlačnijih zadataka današnje arhitekture, uza sva neizbježiva iznenađenja izvedbe. Novi moderni principi u tom su području arhitekture prihvaćeni i provode se. Nema više čisto formalnih rješenja traženih funkcija. Evolucija arhitekture školskih zgrada evidentna je u brojnim radovima naših arhitekata (Nikšić, Šmidihen, Šeferov, Rakić, Peterčić, Rašica, Ulrich, Žlof), a analiza realiziranih objekata pokazuje stalan napredak u smislu adaptiranja svih bitnih elemenata osnovnoj funkciji i težnji za ostvarenjem novih tipova, sukladnih razvoju pedagoških doktrina.

236





Koliko su to davna traženja, prisutna u čitavoj povijesti ljudskih nastojanja! U davnoj historiji čovječanstva ciljevi su odgoja tekli zajedno s ciljevima života. Borba za goli opstanak bila je životna škola. Organizirano školovanje Zapada počinje u grčkoj antici, kojoj su bili ciljevi harmonična izgradnja svih ljudskih mogućnosti — »mens sana in corpore sano«. Aristotel je naglasio problematiku svestranosti. Kršćanstvo je tjelesne vježbe izbacilo iz programa, pa tek postepeno od dvanaestog stoljeća nadalje postaje zapadnjačka kultura opet »svjetovna«, počinje pokazivati razumijevanje za profane znanosti i profano oblikovanje, viteštvo, ravnjerno odgajanje tijela, duha i karaktera — s klimaksom u baroknom univerzalizmu. Prosvjetiteljstvo se posebno posvećuje školama. Locke, Rousseau, filantropi i nadalje Pestalozzi¹ traže nove radne, empirijske i pedagoške metode. Slijede Langbehns (1890), Kerschensteiner i Lietz (1900); Maria Montessori (1870—1952), prva talijanska liječnica, naglašava manualne aktivnosti, Dalcroze uvodi gimnastiku, muziku i ritmiku; škola Steiner (nezavisni umjetnički kreativni rad, antropozofija 1947) ... i napokon moderni pedagoški principi UNESCO-a².

1

Ideje švicarskog pionira modernog odgoja u prije 200 godina — Heinricha Pestalozzija: Odgoj u školi nastavak je roditeljskog odgoja u domu. Razred i škola treba da pruže djetetu isti osjećaj sigurnosti i intimnosti kao dom.

2

1. Dijete je razlog, a ne predmet odgoja; prema tome, školske zgrade slijede mjerilo djeteta.

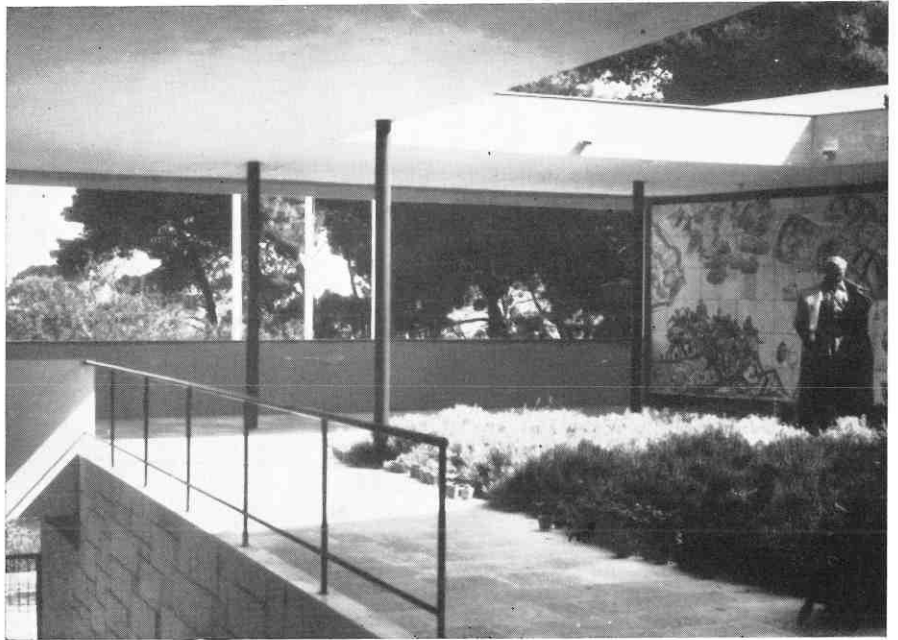
2. Predmet edukacije ima obuhvatiti čitavo ljudsko biće, psihički i intelektualni život. To se postiže fleksibilnim sistemom različitih aktivnosti (diferencirano prostorno planiranje, najveća moguća elastičnost).

3. Metode učenja biraju se prema dječjem uzrastu i nadarenosti (individualne instrukcije, grupni rad, prostorije za međusobne kontakte).

4. Školski odgoj smatra se nastavkom obiteljskog utjecaja; prema tome treba stvoriti najprisniji mogući afinitet između škole i doma s obzirom na prostore i atmosferu (Pe-

No unatoč svim navedenim metodama, škola je još uvijek nov arhitektonski problem, a njen karakter onemogućuje potpunu formulaciju općih pravila. Presjekom kroz projektirane škole najnovijeg vremena (zaista žive i interesantne epohe izgradnje škola) i u inozemstvu i kod nas ne dobiva se jedinstvena slika. Ima za to mnogo razloga. Nemoguće je potpuno fiksiranje prostornog programa zbog specifičnih i regionalnih uvjeta, zbog promjena nastavnih metoda, zbog sazrijevanja suvremenih pedagoških misli i načela, te diferenciranja različitih razvojnih faza i uzrasta djece. Zatim — dok industrijalizacija građevnih materijala i tehnika zahtijevaju modularno planiranje, lokalni materijali i regionalni ambijent zahtijevaju često individualna rješenja. Novi suvremeni materijali traže nove konstrukcije, a nove konstrukcije nove prostorne koncepcije. Konstrukcija ne samo da je integralni dio estetske pojave zgrade, nego i njen unutrašnji moral. Sve se više traže prostori za vanjsku edukaciju, ne samo u krajevima povoljnih klimatskih uvjeta, ili se »prozori« otvaraju u punoj širini zida razreda. Zbog svih navedenih razloga i još drugih, postoje danas različiti arhitektonski tipovi škola, iako ih u kreiranju vodi princip istih ideja.

Šegvićev tip škole u Visu prvenstveno je humanističan, uza svu racionalizaciju konstrukcije. Stapajući humanističku i tehničku kulturu, Šegvić se proteže i nad historijskom panoramom, što se može zapaziti u kontrapunktu između izraza istaknutog modernizma, u upotrebi građevnog materijala karakteristič-



stalozzijeva ideja: poput odgoja u dnevnim prostorijama doma).

5. Ambijent, u kojem se dijete odgaja i živi, integralni je dio edukacije (jedinstvo osnovne arhitektonske koncepcije, uska veza s prirodom).

6. Dijete je od prirode kreativno, voli sve što je istinsko i živo (dakle: živahan arhitektonski »dizajn«, izbacivanje svega što nije originalno, čisto, nepatvoreno, što je shematsko i artifičijelno).

nog za naše dane, i tehničkoj smjelosti rješenja, te u drugu ruku ekspresije aluzije nekog uvijenog primitivizma i snage okvira, te masivnosti volumena. Tu nalazimo onu esencijalnu personalnost Šegvićeve arhitekture, koja možda nekog i zapinje po tome na koji način postiže tu tešku, ali sretnu integraciju, pa se ponetko i zapita je li ideja bila dovoljno »procijedena« prije upoznavanja.

Eksperimenti, koji su sazreli u pret-hodnim radovima³, donijeli su plodove i doveli do logičnih zaključaka o apsolutno jedinstvenoj koncepciji, u kojoj je čitav organizam skladno integriran, od tlocrta do koncepcije volumena i strukturalne solucije. Gradilišna situacija je znalački odabrana. Atmosfera mora spaja se s atmosferom mōra stabala i trave, a negdje na pola puta urasla je arhitektura. Iza raskošnog vanjskog pretprostora i stepenovanja terena, iza ozbiljnog zelenila burom povijenih stabala hladna, svijetla, upravo blistava ploha, a zatim iznenadenje toplog ugodaja unutar-njeg otvorenog prostora, ozelenjenog i likovno obogaćenog »patia«. Slijede jasne komunikacije u upravne, razredne i servisne prostorije, opet iz prostora u prostor. Nema tu sirovih hladnih koridora sa linijskim razvojem kao što se viđaju danas u mnogim novim shemama. Ni toliko definiran prostor kao što je stubišni nije odijeljen, uklopljen je logično u čvor iz kojeg sve teče. Teče interijer u eksterijer preko poluotvorenih prostora. Tu su se sreli volumen, opseg i dubina, a ne samo linearno i dekorativno.

Razred pokazuje funkcionalnu prostornu organizaciju, prožet je mjerilom djeteta. Dobar je standard pokućstva i uređaja, kakve je već mogla naša industrija pružiti arhitektu u momentu dovršenja škole. Izvrsno je osvjetljenje razreda. Blještavilo mediteranskog sunca otklonjeno je funkcionalnim zaštitama u

djelovanju prema unutra, snažnim dekorativnim elementima južne fasade u djelovanju prema vani. Dinamika »chiaro-scuro« tih elemenata promjenom visine sunca stvarajući smišljenu arhitektovu igru na trijeznoj geometriji cjelovitog izduženog kubusa. To je slika aktivne muskuloznosti, čije ritmičko jedinstvo ipak učvršćuje smirenost. To je ona tipična Šegvićeva sklonost čistim volumenima, u kojima i prijeke potrebni otvori ostaju nesumnjivo u kontinuitetu površina, ako su i duboko urezani.

Arhitektura vanjštine dosljedno se razvila iz jasnoće i opravdanosti tlocrta, živi kvalitetom tlocrta. Dobro proporcionirano građevno tijelo prožeto je osjećajem mjerila, odgovara svim odnosima u vizurama. Poštena i živa arhitektura u smislu tipa, ekonomična.

Projekt odiše izrazitom strukturalnom idejom. Skelet i ispune, nosive i nošene elemente naglašava čak i koloristički, ali ne umjetno, već tek možda »naglašeno prirodnim« tonom. Pa i dimnjaci ulaze u »raster«, čime se gube one nepoželjne krovne izrasline, s čijim se degenerativnim oblicima toliko mučimo.

Što se tiče akustike, izolacija od vanjske buke nije u pitanju, a unutrašnja je akustika tako povoljno riješena da se pitamo kako je moguće dobiti takav rezultat u »modernim« građevnim materijalima. Bez obzira na to što su »mirne« zone udaljene od konferencija, prostorija za igru i radionica, te su udaljenosti zaista tek relativne, i znamo da su iskustva često gorka.

Nije teško razumjeti da je tako povoljan rezultat Šegvićeve škole u Visu proizašao iz neposrednog izraza ličnog traženja, pa treba naglasiti da je to djelo jedno od onih finih očitovanja realizma sredine dvadesetog stoljeća.

Čini se, Šegvićeva reformistička pozicija otkriva najjednostavnije postojanje u svjetlu vremena i civiliza-

cije u kojoj stvara. Interes i spekulacija njegove misli traži neki »historijski stabilitet«, jer tendira sumiranju najbolje od arhitektonskih tradicija prošlosti, i upisuje djelu trajan karakter koliko je to samo moguće. Oni, koji poput Šegvića pokazuju markantan individualizam u svijetu, gdje je široko prihvaćen »team work«, tko želi da gradi za trajnost u svijetu ekonomije i brze potrošnje, nalazi se u stanovitom smislu iza slučajnih događaja vremena, a baš se na tim pozicijama konsolidiraju njihove ličnosti.

Šegvić evocira sliku majstorskog sjedinjenja koegzistentnih elemenata u antitezi. »Klasičan« je u stabilitetu simetrije (dakako samo u biti korpusa), dok je »romantik« u nekoj nostalgiji za medijevalnim. Ozbiljno primjenjuje najnaprednija tehnička sredstva, ali ga to ne odvraća na primjer od upotrebe kamena za oblaganje u ambijentu kamena. On je dalek kristaliziranim, krutim shemama funkcionalizma u svojoj distribuciji, ali se koristi funkcionalnom estetikom.

Posjeduje racionalan kult stereometrije, ali odbija totalnu transparentiju svojih ploha. Majstor je iskrene koncepcije »organične škole«, ali — kad ga smeta — nije suglasan s njenom morfologijom.

I još nešto, čega se moderni arhitekt malokad želi odreći. Škola nije »fotogenična«. Aparat ne može uhvatiti najbolje vizure i kvalitete objekta. Suprotno mnogim lažnim ljepotama umjetnosti kamere, čijim se trikovima tako često služi moderna i kvazimoderna arhitektura.

³ Šegvićeva škola u Kumrovcu